

Vybrané trendy v slovenskom bankovníctve za obdobie 2000 – 2003

Jaroslav BELÁŠ*

Selected Trends in the Slovak Banking Sector in Period 2000 – 2003

Abstract

The Slovak banking sector passed in the last years through significant changes, mostly in the section of ownership. The restructuring and following privatization of important state owned Slovak banks created conditions for consolidation of banking environment and the growth of effectivity in the Slovak banking houses.

The total balance sum of commercial banks increased in followed period by SKK 141 milliard, what stands for growth rate of 117 %. Based on the data of National Bank was registered a significant decrease of gross loans in the economy (SKK –39 milliard), simultaneously the greatest fall was registered in the category of medium-term loans. Long term loans developed by other way and they increase by SKK 28 milliard. In the 2000 the bank profits was SKK 13,3 milliard, in the year 2001 was registered a decrease to level SKK 8,8 milliard and in the year 2003 was again registered an increase to SKK 11,2 milliard.

Key words: *banking sector, balance sum of commercial banks, loans, deposits, profit*

JEL Classification: G21

Úvod

Slovenský bankový sektor zaznamenal v poslednom období významné zmeny predovšetkým v oblasti vlastníckych vzťahov.

Najdôležitejším faktorom v hodnotenom období, ktorý zásadnou mierou ovplyvnil vývoj v slovenskom bankovom sektore, bola privatizácia Všeobecnej úverovej banky, Slovenskej sporiteľne a Investičnej a rozvojovej banky,¹ ktorých trhový podiel bol v rôznych ukazovateľoch bankových aktivít najvýznamnejší.

* Ing. Jaroslav BELÁŠ, PhD., Consulting, Dedovec 1841/359, 017 01 Považská Bystrica; Ekonomická univerzita v Bratislave, Národohospodárska fakulta, Katedra bankovníctva a medzinárodných financií, Dolnozemska cesta 1, 811 01 Bratislava 5; e-mail: belas@stonline.sk

Vzhľadom na významnú kvalitatívnu zmenu v oblasti vlastníckych vzťahov možno očakávať kvalitatívne zmeny aj v činnosti uvedených bánk, predovšetkým v aktívnejšej ponuke a predaji bankových produktov a služieb, ako aj v rentabilite bankových činností.

Privatizácia slovenských štátnych bánk sa uskutočnila v súlade s požiadavkami Svetovej banky a odporúčaniami zahraničných poradenských firiem. Zásadné prvky tohto procesu – posilnenie kapitálovej vybavenosti uvedených bánk, zníženie podielu „zlých úverov“ v bilancii banky na „akceptovateľnú úroveň 20 %“ ich odsunom do Slovenskej konsolidačnej, a. s. – vytvorili predpoklady na štandardizáciu pomerov v bankovom sektore.

Komplexné zhodnotenie prínosov a nákladov privatizácie slovenských bánk bude možné vykonať zrejme až v dlhodobom časovom horizonte, v súčasnosti je však zrejmé, že pri striktnom hodnotení tohto procesu z pohľadu investovaných zdrojov z majetku štátu a budúcich verejných fondov i priamych výnosov z predaja majetkových účastí zahraničným investorom možno konštatovať, že tento „historický proces“ v Slovenskej republike bol mimoriadne nákladný a vyvolal zvýšené náklady v oblasti budúceho štátneho dlhu.

Štátne dlhopisy, ktoré boli vydané s cieľom nahradiť odsunuté úvery do Slovenskej konsolidačnej, a. s., a Konsolidačnej banky v celkovom objeme približne 102 mld Sk, vzhľadom na ich úrokové parametre (dlhopisy so splatnosťou 5 rokov majú fixný kupón na úrovni 8 %, pohyblivý kupón sedem- a desaťročných dlhopisov je stanovený ako priemerná sadzba šesťmesačného Briboru za predchádzajúci štvrtrok) a dlhodobú splatnosť predstavujú značnú záťaž pre štátny rozpočet v budúcnosti.

Pri hodnotení privatizácie slovenského bankového sektora treba spomenúť i niektoré negatíva, medzi ktoré možno zaradiť pretlak ponuky bánk na odpredaj zo strany štátu, ktorý bol kumulovaný na krátke obdobie, prenesenie nákladov na „daňových poplatníkov“, pomerne nízke priame výnosy z privatizačných transakcií (cca 30 mld Sk pri priamych nákladoch cca 102 mld Sk), zmenu kultúry firiem, ktorá sa premietla do poklesu zamestnanosti v bankovom sektore.

Cieľom tohto príspevku je analyzovať vývoj bankového sektora za obdobie posledných štyroch rokov na základe prezentácie vybraných ukazovateľov bankovej činnosti (bilančnej sumy, vkladov a úverov, rentability výnosovosti aktív, zisku na 1 zamestnanca).

¹ Proces reštrukturalizácie a privatizácie slovenského bankového sektora bol však objektívne nevyhnutný proces, ktorý vytvoril priaznivejšie podmienky na činnosť nových bánk, na skvalitnenie bankových produktov a služieb, dosahovanie vyššej rentability atď. Kým v roku 1994 podiel zahraničného kapitálu tvoril 23 %, v roku 1998 to bolo 37 % a v roku 2002 podiel zahraničného kapitálu na upísanom základnom imaní predstavoval 85 %. V súčasnom období sa v domácich rukách nachádza len Poštová banka.

1. Vybrané trendy v slovenskom bankovníctve počas obdobia 2001 – 2003

Vznamným ukazovateľom rozvoja bankového sektora je bilančná suma.² Bilančná suma obchodných bánk na Slovensku v roku 2003 predstavovala 970 mld Sk, čo je približne 124 %-ný podiel na HDP za rok 2003. Celková bilančná suma v sledovanom období vzrástla o 156 mld Sk, čo predstavuje tempo rastu 119 %. Prírastok bilančnej sumy bankového sektora v roku 2003 bol 55 mld Sk. Predchádzajúce obdobia však nemožno presne analyzovať, pretože v roku 2003 došlo k zmene metodiky, niektoré umelo zvýšené aktíva za rok 2001 boli redukované. Najväčší absolútny prírastok bilančnej sumy 23 mld Sk v roku 2003 zaznamenala ČSOB, nasleduje Tatra banka 16 mld Sk, HVB Slovakia 8 mld Sk, OTP Banka Slovensko 6 mld Sk. Najväčší trhový podiel v ukazovateli bilančná suma za rok 2003 patrí Slovenskej sporiteľni 21,6 %, nasleduje VÚB 19,1 % a Tatra banka 14,1 %. Súčet trhových podielov prvej päťice slovenských bánk predstavuje 69 %, čo znamená značnú kumuláciu ekonomickej sily malej skupiny bánk v sektore, resp. vytvára predpoklady na potenciálne zväženie perspektívy a na orientáciu malých bánk v strednodobom časovom horizonte napríklad na produktovú alebo regionálnu špecializáciu.³

Bankový sektor v Slovenskej republike je malý vo vzťahu k HDP. Napríklad v roku 2003 bilančná hodnota bankového sektora vo vzťahu k HDP predstavovala približne 124 %, čo je pomerne málo v porovnaní s ostatnými členskými štátmi EÚ, kde agregovaná bilančná hodnota bankových sektorov na agregovanom HDP dosiahla 267 % v roku 2002.

Jeden z dôležitých ukazovateľov bankovej činnosti, resp. indikátor dôveryhodnosti banky predstavuje oblasť depozitnej činnosti.

Vývoj vkladov v slovenskom bankovom sektore analyzujeme za posledné štyri roky, pričom naším cieľom je zmapovať celkový vývoj vkladov v bankovom sektore, ich štruktúru podľa jednotlivých druhov vkladov a jednotlivých klientskych segmentov.

Celkový vývoj vkladov v bankovom sektore Slovenskej republiky za obdobie od 1. 1. 2000 do 31. 12. 2003 v členení na netermínované a termínované vklady prezentujeme v tabuľke 1.

² Bilančná suma sa v odbornej bankovej literatúre najčastejšie používa ako kritérium na hodnotenie veľkosti bánk. V tejto súvislosti sme použili ukazovatele TOP Trendu, ktoré sa líšia od údajov NBS Výkaz (NBS) 1 – 12.

³ Jozef Kollár, predseda predstavenstva Ľudovej banky sa v Trende 6. 5. 2004 vyjadril nasledovne: „O klientelu malých a stredných podnikov nie je a nebude intenzívny záujem medzi najväčšími bankami. Čím vyššia je koncentrácia na bankovom trhu, tým viac sa, paradoxne, otvára priestor pre ostatné banky na zaplnenie trhových medzier.“

Tabuľka 1

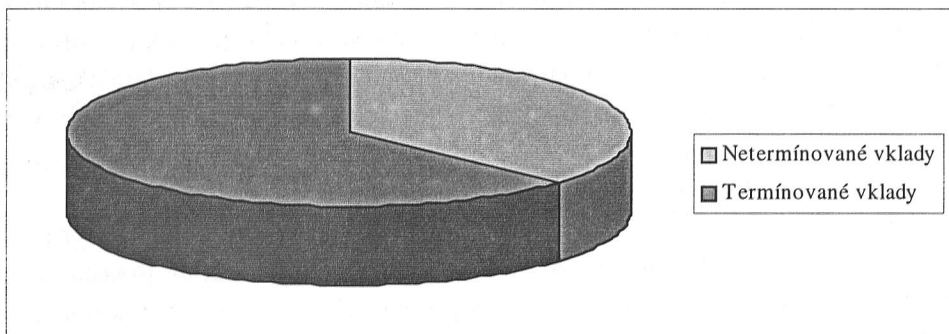
Celkový vývoj vkladov v SR za obdobie od 1. 1. 2000 do 31. 12. 2002 (v mld Sk)

Ukazovateľ	Stav k 31. 12. 2000	Stav k 31. 12. 2001	Stav k 31. 12. 2002	Stav k 31. 12. 2003	Rozdiel 2003 – 2000
Vklady spolu	483.6	537.3	556.3	599.4	115.8
Netermínované vklady	137.2	169.7	189.1	219.2	82.0
Termínované vklady (TV)	346.4	367.6	367.2	380.1	33.7
1. Krátkodobé TV	263.1	287.0	293.4	310.1	47.0
2. Strednodobé TV (od 1 do 5 r.)	39.3	37.2	33.5	27.5	-11.8
3. Dlhodobé TV	44.0	43.4	40.3	42.5	-1.5

Prameň: Výkazy NBS V (NBS) 51 – 01.

Graf 1

Podiel netermínovaných a termínovaných vkladov v bankovom sektore podľa stavu k 31. 12. 2003

Na základe údajov NBS V (NBS) 51 – 01 je zrejmé, že v oblasti vkladov v bankovom sektore v sledovanom období došlo k nárastu o 115,8 mld Sk, pričom najväčší nárast zaznamenali netermínované vklady (82 mld Sk, čo predstavuje 71 % z celkového nárastu vkladov za sledované obdobie).

Z hľadiska časovej štruktúry vkladov možno v období 2000 – 2003 sledovať istý negatívny trend prednostného rastu krátkodobých termínovaných vkladov, pričom objem strednodobých a dlhodobých vkladov v hodnotenom období poklesol.⁴

Pri zhodnotení vývoja vkladov podľa jednotlivých sektorov ekonomiky sa prekvapivo najvyšší nárast v období 2000 – 2003 zaznamenal v sektore podnikov (81,0 mld Sk), v sektore obyvateľstva došlo k nárastu o 19,1 mld Sk, vo verejnom sektore vzrástli vklady o 11,1 mld Sk, banky a poisťovne zaznamenali nárast 4,6 mld Sk.

⁴ V tejto súvislosti však možno predpokladať, že istá časť účtovne evidovaných netermínovaných a krátkodobých vkladov má reálne strednodobý charakter. Súčasnú časovú štruktúru nemožno vnímať ako nepriaznivú, pretože neohrozuje likviditu bankového sektora.

Príčiny zjavej stagnácie vkladov od obyvateľstva v posledných dvoch rokoch, resp. ich poklesu v roku 2002 treba hľadať pravdepodobne v týchto oblastiach: úročenie vkladov v bankách je na slovenské pomery veľmi nízke a nepokrýva inflačný vývoj, rastie spotreba domácností, aj v dôsledku menej zaujímavých vkladových produktov, v súvislosti s prebiehajúcimi reformami pravdepodobne rastie okruh ľudí, ktorí nedokážu usporiť peniaze, klasické úspory sú z bánk vytláčané atraktívnejšími investičnými možnosťami, ako sú investície do životného a neživotného poistenia, do podielových fondov a do nehnuteľností. Údaje o vývoji vkladov podľa jednotlivých sektorov sú uvedené v tabuľke 2.

Tabuľka 2

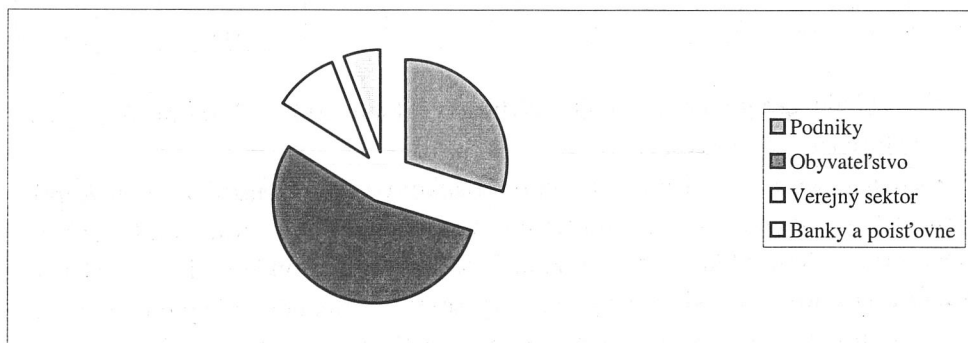
Vývoj vkladov v SR podľa jednotlivých sektorov od 1. 1. 2000 do 31. 12. 2003 (v mld Sk)

Ukazovateľ	Stav k 31. 12. 2000	Stav k 31. 12. 2001	Stav k 31. 12. 2002	Stav k 31. 12. 2003	Rozdiel 2003 – 2000
Podniky	97.6	118.8	140.5	178.6	81.0
Obyvateľstvo	305.1	326.3	322.6	324.2	19.1
Verejný sektor	50.9	58.1	62.2	62.0	11.1
Banky a poisťovne	30.0	34.1	31.0	34.6	4.6
Spolu	483.6	537.3	556.3	599.4	115.8

Prameň: Výkazy NBS V (NBS) 51 – 01.

Graf 2

Podiel jednotlivých sektorov na celkových vkladoch k 31. 12. 2003

V oblasti netermínovaných vkladov sa na uvedenom prírastku 82,0 mld Sk rovnomerne podieľal sektor podnikov s prírastkom 29,3 mld Sk a obyvateľstvo s prírastkom 29,4 mld Sk. Verejný sektor zaznamenal prírastok 11,1 mld Sk a banky 4,6 mld Sk. Najvyšší objem netermínovaných vkladov v roku 2003 vykázal sektor podnikov 84,1 mld Sk, čo predstavuje 38 % z celkového objemu netermínovaných vkladov, sektor obyvateľstva vykázal 83,7 mld Sk, čo predstavuje približne rovnaký podiel, verejný sektor má približne 21 %-ný podiel a zvyšok tvoria banky.

V oblasti termínovaných vkladov sa dosiaľ zaznamenal nový trend nárastu vkladov podnikov v roku 2002 pri súčasnom poklese vkladov ostatných sektorov. V období 2000 – 2003 vklady sektora podnikov vzrástli o 51,7 mld Sk, vklady obyvateľstva poklesli o 10,7 mld Sk, verejného sektora o 9,3 mld Sk a podiel bánk vzrástol o 1,3 mld Sk. Napriek uvedenému poklesu najväčší podiel na termínovaných vkladoch vykazuje i naďalej sektor obyvateľstva s objemom vkladov 240,4 mld Sk, čo predstavuje 63 % z celkového objemu termínovaných vkladov k 31. 12. 2003. Podiel podnikov na tomto ukazovateli je 25 %, bánk 8 % a verejného sektora 4 %. Podrobnejšie údaje uvádzame v tabuľke 3.

Tabuľka 3

Vývoj netermínovaných vkladov a termínovaných vkladov podľa jednotlivých sektorov v SR od 1. 1. 2000 do 31. 12. 2003 (v mld Sk)

Ukazovateľ	Stav k 31. 12. 2000	Stav k 31. 12. 2001	Stav k 31. 12. 2002	Stav k 31. 12. 2003	Rozdiel 2003 – 2001
Netermínované vklady spolu:	137.2	169.7	189.1	219.2	82.0
– podniky	54.8	67.6	73.7	84.1	29.3
– obyvateľstvo	54.3	67.8	73.1	83.7	29.4
– verejný sektor	25.9	31.4	37.8	46.3	20.4
– banky a poisťovne	2.2	2.9	4.5	5.1	2.9
Termínované vklady spolu:	364.4	367.6	367.2	380.1	33.7
– podniky	42.8	51.2	66.8	94.5	51.7
– obyvateľstvo	250.8	258.5	249.5	240.4	-10.7
– verejný sektor	25.0	26.7	24.4	15.7	-9.3
– banky a poisťovne	27.8	31.2	26.5	29.5	1.7

Na základe agregovaných údajov NBS za obdobie 2000 – 2003 možno vyvodiť niektoré základné závery:

- *Časová štruktúra vkladov* nie je pre bankový sektor priaznivá, pretože približne 82 % z celkového objemu termínovaných vkladov tvoria vklady krátkodobé, strednodobé vklady majú podiel 7 % a dlhodobé vklady 11 %. Aj keď možno konštatovať, že slovenský bankový sektor je finančne i kapitálovo stabilizovaný, príčiny tohto javu možno vidieť jednak v minulom vývoji slovenskej ekonomiky, keď podniky boli značne podkapitalizované a príjmy domácností nevytvárali podmienky na vytváranie dlhodobých vkladov, jednak v súčasnej produktivite slovenskej ekonomiky, ale aj v oblasti neistoty investorov a v obchodnej politike bánk, ktorá vkladateľov nestimuluje k dlhodobým úložkám.

- *Sektor obyvateľstva* už tradične predstavuje najvýznamnejšiu zložku termínovaných vkladov. Jeho podiel na termínovaných vkladoch predstavuje 63 %, v roku 2002 sa zaznamenal trend odklonu peňažných prostriedkov z účtov do podielových fondov, ktoré predstavujú lepšiu, i keď riskantnejšiu možnosť zhodnotenia peňažných prostriedkov.

- *Sektor podnikov* v roku 2002 zaznamenal pomerne významný nárast o 24 mld Sk, pričom pri krátkodobých vkladoch to bolo až 99 %, zvyšok tvorili strednodobé vklady. Vzhľadom na objektívne príčiny existencie úspor v podnikateľskom sektore možno tento trend považovať v podmienkach slovenskej ekonomiky za jemne pozitívny, v roku 2003 tento sektor dokonca vykázal nárast termínovaných vkladov o 28 mld Sk, čo možno pravdepodobne zdôvodniť zlepšujúcou sa situáciou prevažne zahraničných podnikov pôsobiacich na Slovensku, medzi ďalšie príčiny možno zaradiť relatívne vysoké úrokové sadzby z vkladov vo vzťahu k bankovému sektoru, ktoré sú vyššie než priemerné sadzby, a súčasne relatívne vysoké úrokové sadzby z úverov poskytnutých podnikovému sektoru.

- *Verejný sektor* mal v roku 2002 podiel na celkovom objeme termínovaných vkladov približne 7 % a zaznamenal pokles o 0,6 mld Sk; tento trend sa zaznamenal aj v roku 2003, keď sa uvedený ukazovateľ znížil na 4 %.

- *Banky a poisťovne* dosahujú na celkovom objeme termínovaných vkladov podiel približne 8 %, pričom v hodnotenom období sa zaznamenal nárast o 1,7 mld Sk.

Pri hodnotení vývoja vkladov v ekonomike je potrebné analyzovať nielen ich kvantitatívny rozmer, ale aj ich kvalitu v bilancii komerčných bánk. Permanentný nárast v podmienkach transformujúcej sa slovenskej ekonomiky možno hodnotiť v zásade pozitívne, hoci možno poukázať na ich istým spôsobom „vynútený“ charakter, pretože rozsah investičných možností pre občana je výrazne ohrozený v porovnaní so štandardným trhovým prostredím. Tento trend bol v minulosti zapríčinený prakticky neexistujúcim kapitálovým trhom na Slovensku, prípadne nerozvinutou sieťou investičných a penzijných fondov, ktoré by ponúkali zaujímavé, zrozumiteľné a dôveryhodné investičné možnosti.

Kvalitatívna štruktúra vkladov, ktorou možno chápať predovšetkým časovú štruktúru vkladov v bankovom sektore, nie je na dostatočnej úrovni. Tento jav je zapríčinený viacerými skutočnosťami. Vo vzťahu k vonkajším faktorom je potrebné zdôrazniť predovšetkým príjmovú stránku, keď reálne príjmy obyvateľov Slovenskej republiky pravdepodobne determinujú krátkodobosť úspor, istá miera neistoty vo finančnom sektore vzhľadom na činnosť niektorých bánk a nebankových subjektov v minulosti môže ovplyvňovať správanie veriteľov vo vzťahu k vytváraniu dlhodobých úložiek. Vo vzťahu k bankovému sektoru je evidentné, že nedokáže, resp. nemá záujem ponúkať zaujímavé vkladové produkty dlhodobého charakteru a úroková politika slovenských komerčných bánk nepôsobí dostatočne stimulujúco na predaj dlhších vkladových produktov.

Vývoj úverov v ekonomike predstavuje istý súhrnný ukazovateľ ekonomického rozvoja krajiny, predovšetkým v štandardných trhových podmienkach rozvoja hospodárstva a bankového sektora.

Podľa údajov NBS V (NBS) 31 – 01 sa v období 2000 – 2003 zaznamenal výrazný pokles úverov v ekonomike (–39 mld Sk), pričom k najväčšiemu poklesu došlo v kategórii strednodobých úverov. Dlhodobé úvery sa vyvíjali opačným smerom, došlo k ich nárastu o 28 mld Sk. Vývoj úverov v rámci jednotlivých sektorov potvrdzuje trend výraznejšej orientácie bánk na retailovú klientelu, pretože úvery v sektore obyvateľstva zaznamenali výrazný nárast (40 mld Sk).

Na celkovom objeme úverov k 31. 12. 2003 má najväčší podiel sektor podnikov v hodnote 61 %, obyvateľstvo má podiel na tomto ukazovateli 27 %, banky a poisťovne 8 %, verejný sektor 4 %. Podrobnejšie údaje sú uvedené v tabuľkách 4 a 5.

Tabuľka 4

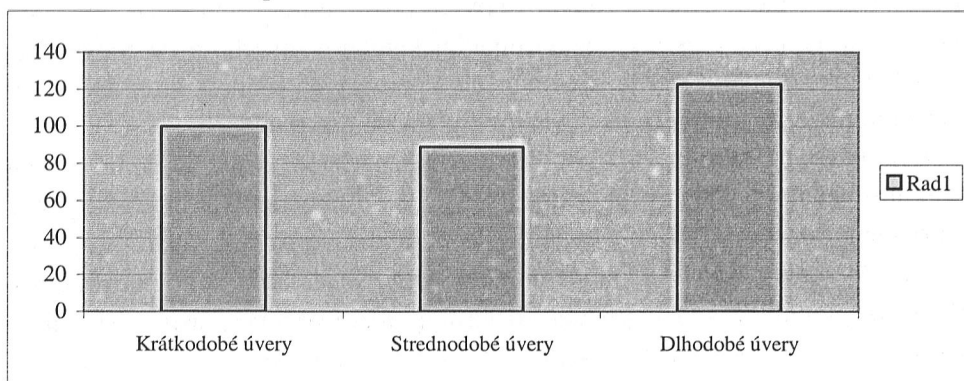
Vývoj úverov za obdobie od 1. 1. 2000 – 31. 12. 2003 (v mld Sk)

Ukazovateľ	Stav k 31. 12. 2003	Stav k 31. 12. 2002	Stav k 31. 12. 2001	Stav k 31. 12. 2000	Rozdiel 2003 – 2000
Úvery spolu:	312	282	280	351	–39
– krátkodobé úvery	100	92	89	124	–24
– strednodobé úvery	89	87	83	132	–43
– dlhodobé úvery	123	103	108	95	28

Prameň: Výkazy NBS V (NBS) 31 – 01.

Graf 3

Časová štruktúra úverov podľa stavu k 31. 12. 2003

Tabuľka 5

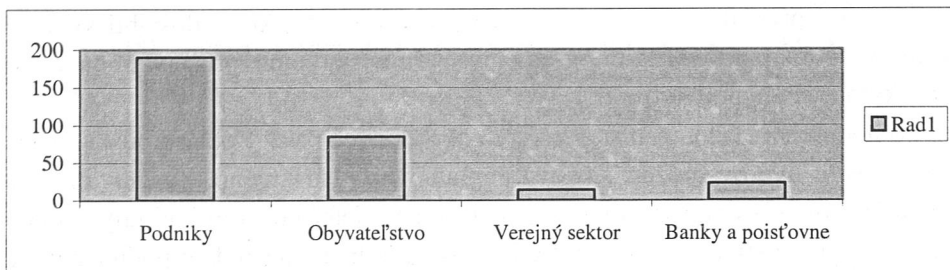
Vývoj úverov podľa sektorov za obdobie od 1. 1. 2000 – 31. 12. 2003 (v mld Sk)

Ukazovateľ	Stav k 31. 12. 2003	Stav k 31. 12. 2002	Stav k 31. 12. 2001	Stav k 31. 12. 2000	Rozdiel 2003 – 2000
Úvery spolu:	312	282	280	351	–39
– podniky	190	189	192	256	–66
– obyvateľstvo	85	61	52	45	40
– verejný sektor	14	15	23	40	–26
– banky a poisťovne	23	17	13	10	13

Prameň: Výkazy NBS V (NBS) 31 – 01.

Graf 4

Podiel jednotlivých sektorov na úveroch podľa stavu k 31. 12. 2004

Základné zmeny v oblasti poskytnutých úverov v slovenskom bankovom sektore v období 2000 – 2003 možno zhrnúť do niekoľkých oblastí:

- V tomto období klesol *objem poskytnutých úverov* o 39 mld Sk, čo predstavuje značný pokles, pričom najväčší pokles (43 mld Sk) sa zaznamenal v oblasti strednodobých úverov, dlhodobé úvery vzrástli o 28 mld Sk.

- V prezentovaných údajoch o *vývoji úverov v ekonomike* je potrebné zohľadniť zmeny v tomto ukazovateli, ktoré nastali v rámci uvedeného obdobia v súvislosti s odsunom zlých úverov do Konsolidačnej banky a Slovenskej konsolidačnej (Všeobecná úverová banka odsunula úvery v objeme približne 63 mld Sk, Slovenská sporiteľňa delimitovala nekvalitné úvery v objeme 32 mld Sk, Investičná a rozvojová banka odsunula úvery v objeme 6 mld Sk).

- V období 2000 – 2003 sa *rast úverovej angažovanosti bánk* na Slovensku dosiahol prednostne v sektore obyvateľstva, banky reagovali na skutočnosť, že úverové riziko v tomto sektore je pomerne nižšie než v sektore podnikov, napríklad v roku 2002 podiel klasifikovaných úverov poskytnutých domácnostiam predstavoval len 3 %, situácia sa však výrazne zmenila v roku 2003, keď tento podiel vzrástol na 15 %, v dôsledku čoho možno očakávať postupné znižovanie úverovej angažovanosti vo vzťahu k obyvateľstvu.

- *Sektor podnikov* možno hodnotiť vo vzťahu k úverom zrejme v tom zmysle, že v dôsledku priaznivých ekonomických zmien klesá podiel cudzích zdrojov na aktívach, v dôsledku čoho i úverová angažovanosť bánk relatívne klesá, napríklad v roku 2002 na 1 Sk podnikových aktív pripadalo 40,30 hal., čo predstavuje zníženie v porovnaní s predchádzajúcim rokom o 0,40 hal. Pozitívnym trendom je i skutočnosť, že rastie podiel ziskových podnikov v ekonomike; kým v roku 2000 podiel ziskových podnikov predstavoval 61,5 %, v roku 2003 sa tento podiel zvýšil na 72 %.

- *Trhový podiel* v oblasti úverov poskytnutých jednotlivými obchodnými bankami je nasledovný: Tatra banka 17 %, Slovenská sporiteľňa 14 %, Všeobecná úverová banka 13 %, HVB Slovakia 9 % a Prvá stavebná sporiteľňa 8 %.

• V roku 2003 sa *slovenské banky* orientovali predovšetkým na veľkých a stredne veľkých klientov, úvery obyvateľstvu vzrástli 24 o mld Sk, pričom väčšinu z tohto prírastku predstavovali hypotekárne úvery, ktoré dosiahli svoj výrazný vzostup predovšetkým vďaka vysokému štátnemu príspevku na úroky z poskytnutých hypoúverov.

Pri hodnotení razantnosti slovenských obchodných bánk v oblasti poskytovania komerčných úverov možno sledovať uplatňovanie striktného, konzervatívneho prístupu k podnikateľským úverom, čo je zaiste determinované minulým vývojom a značnými stratami. Vo vzťahu k vytváraniu malej a strednej podnikateľskej vrstvy, ktorá predstavuje významnú súčasť trhovej ekonomiky v štandardných krajinách Európy a USA, výrazne absentuje podpora „projektového úverovania“.

Hospodársky výsledok, jeho štruktúra, resp. metódy a formy jeho dosahovania predstavujú oblasť záujmu teoretickej sféry i bankového manažmentu. Základnou otázkou v tejto oblasti je to, či proces privatizácie významných slovenských bánk priniesol pozitívne trendy v ich hospodárení a v akom rozsahu, resp. akými metódami a formami sa uvedené výsledky dosiahli. Vývoj hospodárskeho výsledku vybraných slovenských bánk za obdobie 2000 – 2003, aktuálny stav v rentabilite aktív a zisku na jedného pracovníka uvádzame v tabuľke 6.

Tabuľka 6

Hospodársky výsledok vybraných slovenských bánk za obdobie 2000 – 2003 (v mil. Sk), rentabilita aktív v roku 2003 (v %) a zisk na jedného pracovníka (v tis. Sk) v roku 2003

P. č.	Názov banky	HV 2003	HV 2002	HV 2001	HV 2000	Rentabilita aktív	HV na 1 prac.
1.	Všeobecná úverová banka	4 445	1 736	1 504	5 663	2.28	926
2.	Tatra banka	2 056	2 566	3 097	1 821	1.62	794
3.	Slovenská sporiteľňa	1 378	3 412	2 148	2 425	0.66	247
4.	Prvá stavebná sporiteľňa	787	1 504	1 113	819	1.93	1 973
5.	HVB Slovakia	594	744	422	305	1.37	1 761
6.	Citibank Slovakia	397	635	501	615	1.50	2 145
7.	Dexia banka Slovensko	371	346	295	162	1.39	620
8.	Ludová banka	301	273	346	323	1.08	566
9.	UniBanka	280	225	131	-1 099	0.75	305
10.	ING Bank	188	131	164	1 136	0.46	1 287
11.	ČSOB	166	198	523	1 528	0.28	159
12.	Komerční banka Bratislava	120	18	35	21	2.63	941
13.	Istrobanka	105	103	-890	74	0.41	153
14.	Wüstenrot stav. sporiteľňa	99	502	81	208	1.10	561
15.	Credit Lyonnais Slovakia	61	70	58	102	0.78	1 446
16.	Poštová banka	34	-46	-620	-844	0.17	45
17.	ČSOB stav. sporiteľňa	18	-16	-124	-42	0.43	127
18.	OTP Banka Slovensko	13	-635	5	24	0.06	16
19.	Commerzbank	-20	-	-	-	-	-
20.	Banka Slovakia	-212	0.2	10	27	-6.46	-1 698
	Spolu/priemer	11 181	11 766	8 799	13 268	0.65	651

Základné závery z analýzy hospodárenia slovenských obchodných bánk možno formulovať nasledovne:

- Vývoj *hospodárenia bánk* mal v hodnotenom období kolísavý trend, pretože v roku 2000 sumárny hospodársky výsledok predstavoval 13,3 mld Sk, v roku 2001 značne poklesol na 8,8 mld Sk, v roku 2002 sa zaznamenal opätovný nárast hospodárskeho výsledku na úroveň 11,8 mld Sk a v roku 2003 sa zaznamenal mierny pokles na 11,2 mld Sk. Dosiahnuté výsledky boli do značnej miery ovplyvnené výsledkami hospodárenia Všeobecnej úverovej banky, ktorá v roku 2000 vykázala hospodársky výsledok 5,7 mld Sk, v roku 2001 jej zisk klesol na 1,5 mld Sk a v roku 2002 znovu zaznamenala nárast zisku o 232 mil. Sk. Tieto výsledky VÚB dosiahla z dôvodu vyčistenia úverového portfólia a následného rozpustenia opravných položiek a rezerv; v roku 2003 banka značne zvýšila úroveň tohto ukazovateľa až na 4,4 mld Sk.

- V ukazovateli *rentabilita aktív* je najúspešnejšou slovenskou bankou za rok 2003 Komerční banka Bratislava, ktorá vykazuje úroveň tohto ukazovateľa 2,63 %, potom nasleduje Všeobecná úverová banka s hodnotou ukazovateľa 2,28 % (nárast hodnoty ukazovateľa o 1,34 % za rok 2003) a Prvá stavebná sporiteľňa s hodnotou 1,93 %. Priemerná hodnota rentability aktív v roku 2003 predstavovala úroveň 0,65 %.

- Najúspešnejšími bankami pri hodnotení ukazovateľa *zisk na jedného pracovníka* sú banky, ktoré sú orientované na korporátnych klientov: Citibank so ziskom na jedného pracovníka 2,1 mil. Sk, Prvá stavebná sporiteľňa s úrovňou 2,0 mil. Sk a HVB Slovakia s hodnotou 1,8 mil. Sk zisku na jedného pracovníka. Tieto banky však nemožno považovať za reprezentatívnu vzorku, pretože nemajú univerzálny charakter a prevádzkujú minimálny počet odbytových miest. Priemerná hodnota ukazovateľa predstavuje hodnotu 651 tis. Sk. Najúspešnejšou spomedzi univerzálnych bánk je Komerční banka Bratislava, ktorá vytvorila priemerný zisk na jedného pracovníka 941 tis. Sk. Z veľkých bánk je pozoruhodná úroveň zisku na jedného pracovníka vo Všeobecnej úverovej banke, ktorá zvýšila hodnotu ukazovateľa z 361 tis. Sk v roku 2002 na 926 tis. Sk v roku 2003.

- *Priaznivý trend v dosiahnutom hospodárskom výsledku* bol okrem iného ovplyvnený v podmienkach Všeobecnej úverovej banky a Slovenskej sporiteľne procesom racionalizácie počtu pracovných miest. Všeobecná úverová banka znížila počet pracovníkov v roku 2003 o 1 825 pracovných miest v porovnaní s rokom 2000, podobné zníženie realizovala i Slovenská sporiteľňa, keď v roku 2003 znížila počet pracovníkov o 1 170 v porovnaní s rokom 2000.

- V roku 2004 a nasledujúcich rokoch možno očakávať postupný *nárast zisku* vo významných slovenských bankách práve v súvislosti so zlepšujúcim sa vonkajším a vnútorným ekonomickým prostredím (investičné impulzy v súvislosti

s daňovou reformou a so vstupom do Európskej únie, stabilizácia makroekonomického prostredia a iné aspekty), čo však môže byť do istej miery korigované štandardizáciou bankového prostredia, zvýšením konkurencie a postupným znižovaním marží v slovenskom bankovom sektore.

Pri hodnotení dosiahnutých výsledkov možno i napriek istým odchýlkam prezentovať názor, že skupina sprivatizovaných bánk splnila očakávanie nárastu ziskovosti v podmienkach nových vlastníckych pomerov. Slovenská sporiteľňa a VÚB zaznamenali trend postupného nárastu, pomerne prekvapivý je vývoj ukazovateľa v OTP banke.

Zároveň je potrebné zdôrazniť, že noví investori našli pomerne priaznivé podmienky na svoj rozvoj, ktoré možno vidieť jednak v priaznivom konkurenčnom prostredí, kde sa dosahuje vysoko nadpriemerná úroková marža, jednak v nízkej cene za kúpu jednotlivých bánk, ďalej v pomerne veľkorysej podpore stavebného sporenia a hypotekárnych úverov zo strany štátu, v dotovaní ziskov bánk zo strany NBS prostredníctvom repo sadzby.

Reálne dosahované úrokové marže na slovenskom bankovom trhu, ktoré sú približne dvakrát vyššie než v ostatných členských štátoch EÚ, spolu s možnosťou perspektívneho rastu poplatkov v absolútnej výške, resp. vzniku nových trhových podsegmentov a prílevu významných investičných akcií a investorov, predovšetkým v oblasti automobilového priemyslu, vytvárajú perspektívne možnosti pre príchod nových európskych bankových domov na Slovensko. Na porovnanie možno uviesť čisté úrokové marže vo vybraných krajinách EÚ v roku 2000: najnižšia je v Nemecku 0,96 % a najvyššia v Španielsku 2,37 % [11, s. 14].

Záver

Vývoj slovenského bankového sektora v posledných troch rokoch možno charakterizovať ako stabilizovaný v štandardizujúcich sa podmienkach fungovania bankového trhu. Náklady na reštrukturalizáciu postupne prinášajú efekty pre nových vlastníkov bánk a ich klientov.

Prevažne pozitívne možno hodnotiť nárast relevantných ukazovateľov výkonnosti bankového sektora, t. j. vývoj aktív, vkladov a úverov, postupné zvyšovanie kvality bankových produktov a služieb, dosahované výsledky v obozretnom hospodárení bánk. Niektoré negatívne momenty sa mohli zaznamenať predovšetkým v oblasti poplatkovej politiky sprivatizovaných bánk, kde v spojitosti s radikálnymi reštrikčnými opatreniami na strane nákladov verejnosť očakávala stagnáciu, resp. i zníženie niektorých druhov poplatkov, pričom banky poplatky postupne zvyšovali, predovšetkým skrytou formou prostredníctvom ponuky produktových balíčkov, no k podstatnému zníženiu úrokových marží, čo predstavuje zásadný trend v krajinách Európskej únie, nedošlo [12, s. 22].

Bankový sektor ako súčasť ekonomického systému krajiny, resp. integračného zoskupenia je charakteristický značnou, a nie vždy predvídateľnou dynamikou, čo dokumentujú niektoré ukazovatele dosiahnuté v slovenských i medzinárodných podmienkach. V tejto súvislosti možno očakávať v strednodobom časovom horizonte silnejšie pôsobenie medzinárodných faktorov rozvoja bankovníctva, ktorými sú globalizácia a internacionalizácia bankového prostredia, fúzie bankových domov, nárast konkurencie, tlak na znižovanie úrokových marží, komplexná starostlivosť o klienta, klientsky orientovaný prístup komerčných bánk, snaha zvyšovať ziskovosť jednotlivých bánk razantnými metódami.

Literatúra

- [1] BELÁS, J.: Manažment vkladových produktov. Bratislava: ELITA 1998.
- [2] BELÁS, J. – SOBEK, O.: Retail Banking – Teoria a prax. Bratislava: EUROUNION 2000.
- [3] KORAUŠ, A.: Bankovníctvo na Slovensku. Bratislava: SPIRINT 1997.
- [4] POLIDAR, V.: Management bank a bankovních obchodu. Praha: EKOPRESS 1999.
- [5] PRNO, I.: Bankovníctvo. Bratislava: IRIS 2000.
- [6] Trend TOP 2004, 2003, 2001.
- [7] Vládný návrh programu reštrukturalizácie vybraných bánk a reštrukturalizácie podnikového sektora.
- [8] Vládný návrh druhej etapy predprivatizačnej reštrukturalizácie vybraných bánk.
- [9] Webové stránky – NBS a komerčných bánk.
- [10] KPMG: The State of the European Retail Banking Industry 2002. <www.kpmg.com>.
- [11] Mc DONALD, O. – KEASEY, K.: The Future of Retail Banking in Europe. Chichester, England: John Wiley & Sons Ltd. 2002.